

*М.В. Плотнікова – викладач-стажист кафедри цивільно-правових дисциплін та банківського права Української академії банківської справи НБУ;
науковий керівник – канд. юрид. наук, проф. кафедри цивільно-правових дисциплін та банківського права Української академії банківської справи НБУ В.Д. Чернадчук*

ГАРАНТІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ У ФІНАНСОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

Правова наука за сферами життєдіяльності суспільства, в яких реалізуються ті чи інші інтереси особи, розрізняє особисті, економічні, політичні, соціальні, культурні, екологічні та інформаційні права людини [1, с. 499]. Узагальнюючи положення, що містяться в міжнародних документах, можна зробити висновок, що соціальні права людини покликані забезпечити задоволення найважливіших життєвих потреб людини, гарантувати їй достойний рівень життя і вільний розвиток, який дає можливість реалізувати здібності самої людини [2, с. 78].

Науковцями запропоновано різні підходи до класифікації соціальних прав людини. Так, Ж.М. Пустовіт за суб'єктами поділяє основні соціальні права та свободи людини в Україні – на права працюючих, пенсіонерів, жінок, дітей, безробітних, військовослужбовців тощо; і за об'єктами – на право на працю, право на відпочинок, право на страйк, право на житло, право на достатній життєвий рівень, право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування, право на соціальний захист тощо [3, с. 5].

Виходячи з широкого розуміння прав людини, на сучасному етапі права доцільно сприймати як вимоги людей до урядів для забезпечення своїх потреб та реалізації можливостей [4, с. 20]. У ч. 2 ст. 3 Конституції України [5] встановлено, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, що держава відповідає перед людиною за свою діяльність, а також, що утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Це конституційне положення дає можливість зробити висновок, що основні права, включаючи соціальні, не встановлюються державою, а лише виконуються і гарантуються нею.

Гарантії – це умови і засоби реалізації прав і свобод [6, с. 11]. За своєю суттю гарантії являють собою умови, що їх зобов'язана створити держава для реалізації прав. За змістом – це система заходів, яка спрямована на реалізацію прав (організація охорони здоров'я, відпочинку, соціального забезпечення). За формою гарантії – це передбачені Конституцією і законами України організаційні і правові форми реалізації соціальних прав і свобод [7, с. 30]. Традиційним є поділ гарантій на економічні (соціально-економічні), політичні та юридичні.

Особливістю і необхідною умовою реалізації соціальних прав людини є наявність достатніх економічних ресурсів, високого рівня економічного розвитку держави, соціальної інфраструктури, належної організації управління, ефективної системи суспільного розподілу. Тому значення економічних гарантій, які посідають в суспільстві особливе місце, підвищується зі створенням матеріальних основ життя суспільства у зв'язку

з розбудовою в Україні ринкової економіки. Якщо розглядати економічні (матеріальні) гарантії у вузькому розумінні – це майнові засоби забезпечення ефективності прав і свобод [6, с. 15]. Для належного забезпечення таких соціальних прав людини як право на достатній життєвий рівень, право на охорону здоров'я, медичну допомогу, право на соціальний захист державі необхідна матеріальна основа. Для забезпечення виконання соціальної функції держава створює фонди, які використовуються на пенсії, допомоги, охорону здоров'я.

Фінансові ресурси, які держава використовує в тому числі і для забезпечення соціальних прав громадян, являють собою сукупність коштів, що перебувають у розпорядженні держави та її суб'єктів господарювання.

Фінансова діяльність держави – це здійснення нею функцій щодо планомірного утворення, розподілу і використання фінансових ресурсів з метою реалізації завдань соціально-економічного розвитку, забезпечення обороноздатності і безпеки країни [8, с. 27]. Н.І. Хімічева зазначає, що головною визначальною метою фінансової діяльності держави є створення умов, що забезпечують гідне життя людини, її вільний розвиток [8, с. 28].

Тому можна зазначити, що здійснення державою фінансової діяльності, яка є важливою й необхідною складовою частиною механізму соціального управління, є гарантією забезпечення державою соціальних прав людини. Накопичені фінансові ресурси держава спрямовує в економіку, соціальну та інші сфери з урахуванням пріоритетності заходів, що фінансуються.

Виконуючи покладений на неї обов'язок щодо забезпечення соціальних прав людини, держава фінансує заходи по охороні здоров'я, медичну допомогу, виплачує пенсії, допомоги по безробіттю, на дітей одиноким матерям, у зв'язку з народженням дитини, малозабезпеченим сім'ям, субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг тощо.

Вплив держави на соціально-економічні процеси здійснюється не тільки в формі прямої фінансової підтримки, а і непрямими методами – шляхом надання податкових пільг, застосування низьких процентних ставок при кредитуванні, надання відстрочок по податковим виплатам тощо.

Література

1. Теория государства и права. Учебник для юридических вузов и факультетов / Под ред. В.М. Корельского и В.Д. Перевалова. – М., 1997. – 570 с.
2. Савостьянова В.Б. Роль государства в реализации конституционных прав граждан на пенсионное обеспечение и социальные льготы // Государство и право. – 2005. – № 5. – С. 78-86.
3. Пустовіт Ж.М. Основні соціальні права та свободи людини і громадянина в Україні: Автореф. дис.... канд. юрид. наук. – К., 2001. – 16 с.
4. Антонович М. Еволюція поняття прав людини // Право України.– 2005.– № 12.– С. 16-21.
5. Конституція України (28 червня 1996 р.) Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
6. Магновський І.Й. Гарантії прав і свобод людини та громадянина в праві України (теоретико-правовий аспект): Автореф. дис.... канд. юрид. наук. – К., 2003. – 22 с.

7. Пустовіт Ж. Поняття соціальних гарантій прав і свобод людини і громадянина України // Право України.– 2000.– № 3.– С. 28-31.

8. Финансовое право: Учебник / Отв. ред. Н.И. Химичева. 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Юрист, 2002. – 600 с.

Плотнікова, М.В. Гарантії соціальних прав людини у фінансовій діяльності держави [Текст] / М.В. Плотнікова ; наук. кер. В.Д Чернадчук // Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти : збірник тез доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (8-9 грудня 2006 р.). – Суми : УАБС НБУ, 2006. – С. 72-74.